EMİNÖNÜ HALKEVİ

DİL, TARİH VE EDEBİYAT ŞUBESİ NEŞRİYATI

1 — Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar
Mehmet Halit Bayrı

2 — Semaî Kahveleri ve Meydan Şairleri
Osman Cemal Kaygılı

3 — İstanbul Adaları
Gustave Schlumberger

4 — İstanbul Coğrafyası
Besim Darkot

5 — İstanbulda Karagöz ve Karagözde İstanbul
Sabri Esat Siyavuşgil

6 — Tıbbî Folklor ve İyi Telkinler
Dr. A. Süheyl Ünver

7 — Türklerde Karagöz
Prof. Yakob

8 — İstanbulda İmar ve İskân Hareketleri
Osman Ergin

9 — Türk Halk Bilgisine Ait Araştırmalar
M. Şakir Ülkütaşır

10 — Çora Batır Destanı
Hasan Ortekin

11 — Halk Âdetleri ve İnanmaları
Mehmet Halit Bayrı

NEŞROLUNACAKLAR

12 — Türk Edebiyatında İstanbul
Muvaffak Benderli

13 — Üçüncü Selim Devrinde Halet Efendinin Paris Elçiliği
Enver Ziya Karal

14 — Markopulonun Anadolu Seyahatı
Fuat İzgü

FİATI 10 KURUŞ

İSTANBUL - EMİNÖNÜ HALKEVİ DİL, TARİH VE EDEBİYAT ŞUBESİ NEŞRİYATI X.

ÇORA BATIR

DESTANI

HASAN ORTEKİN

İSTANBUL - BÜRHANEDDİN BASIMEVİ
1939

BAŞLANGIÇ

Kırım, İdil, Kazak ve Şimalî Kafkasyanın maruf destanları içinde en muteberi ve en mütekâmili hiç şüphesiz Çora Batır destanıdır. Tarihî bir vakayı terennüm eden bu destana da, bu gibi eserlerde âdet olduğu veçhile birçok hurafat karıştırılmıştır. Destanda görülen bu hurafat bir tarafa atıldıktan sonra elimizde halk şairleri tarafından işlenmiş tarihî bir materyal kalır.

On altıncı asırda Ruslar, Kazan Hanlığını ortadan kaldırmak için son kuvvetlerini sarfediyorlar ve her çareye başvuruyorlardı. Kazan hanları ve ümerası Moskof Çarının emellerine yardım ettikleri gibi, Hacı Tarhana kadar uzayan geniş İdil ve Yayık havzalarında o vakitlerde yaşayan Nogayları da kendilerine hizmet ettirmeğe muvaffak olmuşlardı. Moskof ordusu Kazanı kuşattığı zaman Kazan Hanı Şeyh Ali ile birçok Kazan ümerası Moskof tarafdarı idiler. Kazanı Kırımlılar ile Kırım tarafdarları müdafaa ediyorlardı. Moskof tarafdarı olan Kazan ümerası içinde Çora namında biri de vardı. Bu Çora, Şeyh Ali'nin Kazandan Moskovaya kaçmasına yardım ettiği için ehali tarafından katledilmişti.

Çora Batır destanına dair yazı yazan bütün muharrirler, sırf bu ad benzerliğinden dolayı Çora Batır'ın bu Çura Mirza olduğuna kanaat hasıl etmişlerdir. Bu, elbette yanlış bir görüştür. Destan kahramanı Çora Batır; Beylik ve Mirzalık ile alâkası olmayan, halktan yetişen ve halk tarafından sevilen bir şahsiyettir. Destanda bunu bariz bir şekilde görüyoruz. «Tatar tarihine ait vesika ve materyal-

ler»[1] adlı eserde ilk defa Rusca tercemesi konulan bir yazmada şöyle bir kayıt vardır : «Çok ağır şerait içinde altı yıl muharebe yaptılar. Nihayet felâket müslümanlara yüzünü gösterdi; onlar mağlûp oldular. O gün Malik oğlu Çora Batır şehit düştü. Müslümanların merkez kuvveti mağlûp oldu, birçok müslümanlar şehit oldular...»

Burada ismi geçen Çora Batır'ın bizim destan kahramanı Çora Batır olduğu şüphesizdir. Babasının ismi Narik olduğu halde bu vesikada Malik yazılıyor. Çura Mirza ihaneti yüzünden halk tarafından katledilmiş, Çora Batır ise İslâm merkez kuvvetleri arasında düşmanla döğüşerek şehit düşmüştür.

Bazı rivayetlerde Çora Batır'ın ölmediği, Kaf dağında yaşadığı, orada Kırkların imamı olduğu, vakti gelince Kırklarla beraber gelip vatanını kurtaracağı kaydolunur. Dikkat olunursa bu efsanevî kayıtlar, yalnız destanın nesir kısmında görülmektedir. Bunlar da, sonradan yapılan ilâvelerdir. Destanın manzum kısmı, sırf tarihî bir vakayı canlandırmakta, nesir kısmı ise bir çok hurafattan bahsetmektedir. Kırımda, Çora Batır'a dair bir çok hikâyeler, koşmalar ve beyitler vardır. Küçük çocuklar arasında :

«Ana, ana, gele yatır, Çora batır; kara katır; fesim cebim tola yatır»

Başlığını taşıyan bir türkü çok maruftur. [Katır bir nevi ayakkabıdır; bu ayakkabılar, hâlâ Çora Batır'ın batmış olduğu suyun kenarında durduğu, Çora Batır sudan çıkınca onları giyeceği rivayet olunur].

Kadınlar arasında dahi :

Kaysuuz avrup kan töktü men day, bir bala yasadı Çora Batır day»

tekerlemesi de Çora Batır'ın annesine izafe edilmektedir.

[1] İstoriya Tatarii v dokumentah i materiolah. Moskova 1937. S. 122-123. Rusca.

Eski devirlerde; İdil - Kazak - Başkurd illerinde Kırım ün salmış bir memleket idi. Çora Batır hikâyesinin ta oralara kadar yayılması ve yayıldıkca mahallî hususiyetlere bürünmesi kadar tabiî hiç bir şey yoktur. Fakat bu destan ne kadar hurafat ile karıştırılırsa karıştırılsın, istediği kadar mahallî hususiyetlere bürünsün, esas itibarile ehemmiyetini muhafaza etmekte ve «Âdil Giray» gibi en parlak ve muhteşem bir Kırım halk edebî eseri mahiyetini taşımakta berdevamdır.

Kazan muharebelerinde Çora Batır namında bir halk haini değil, bir halk ve yurd kahramanı yaşadığını yine Kazan «Tarihî Beyitleri» nde görüyoruz. Bir kısmını aşağıda naklettiğim bu beyitler, tarihî Çora Batır'ı gözlerimizin önünde canlandırmaktadır ki, onun vaktile Kazan halk edebiyatına dahi girdiği bununla anlaşılmaktadır :

Bar irdi bir merdi huda
İsmi idi anın Çora
Köp urusnu kırmağa
Huda meded berdi ya.

Gelip yetti Çora Batır
Urus hanı çadırda yatır
Çadır içine girüben
Başın kisub aldı ya.

Kesti anın başını
Akuzdı hem kanını
Ol düşmannın canını
Cehennemge birdi ya. [1]

Burada neşrettiğimiz Çora Batır destanı (Kırım) Karasubazar rivayetidir. Radloff'un «Türk Halk Edebiyatı Numuneleri» cilt VII de neşrettiği bu rivayetin bir çok bozuk ve nakıs yerlerini bildiğim ve evvelce de işitmiş olduğum şekilde tertip ettim. Ben nesir kısmına değil, man-

[2] Tatar Edebiyatı Tarihi, S. 142-143. Kazan 1925.

zum kısmına ehemmiyet verdiğim için asıl o kısmın tamamiyetini ve hususiyetini muhafaza etmeğe çalıştım. Bir vakitler destanın kâmilen manzum olması ve sonradan unutularak kısmen nesir halinde nakledilmesi muhtemildir. Nesir kısmına ehemmiyet vermediğim için onu İstanbul Türkcesine çevirdim. Manzum kısmının dil hususiyetine ilişmedim.

ÇORA BATIR DESTANI

Bir vakitler Canbek adında bir han vardı; onun çok sevdiği bir saklavu (kapı kulu) vardı; bu saklavun adı Narik idi.

Bir gün uzak memleketlerden bir kervan geldi, hana çok şeyler getirdi; han bu şeylerden memnun oldu, kervan sahibini sarayında konuk etti; Narik ona konakbaylık (mihmandarlık) yaptı.

Kervan üç gün konuk oldu; yola çıkarken hana dedi ki

—Ben Hindi, Yemeni gezdim, bu Narik gibi çeçen (fasih) kişi görmedim; ikinci gelişimde kendisine lâyık hediyeler getireceğim.

Aradan bir yıl geçti, kervan tekrar geldi, hanın konuğu oldu, Narik konakbay oldu. Divan kuruldu, karacı beyleri geldi, kapı kulları geldi, meşayih sofuları geldi; kervan getirdiği hediyeleri ortaya koydu:

— Bu elbiseleri Hindten aldım, elbiseler sana lâyık, sen elbiselere lâyıksın; bu silâhları Turandan aldım, silâhlar sana lâyık, sen de onlara layıksın; bu atları Yemenden aldım, atlar sana lâyık, sen de atlara lâyıksın.

Kervan böyle söyledi, herkes parmağını ısırdı, Narike haset etti. Han bunu gördü, Narike bir hediye vermek münasip olur diye düşündü:

— Kolum altındaki bütün ili gez, kendine münasip bir kız ara, kimi istersen sana alıp veririm, o da benden sana hediye olsun.

Narik teşekkür etti, hanın elini öpmeden çıktı. Beyler, ağalar bunu gördü, içlerine fitne girdi.

— Bu Narik nankör kişidir, dediler, sen ona hediye verdin, o senin elini öbmeden gitti.

Hanın canı sıkıldı, bu saygısızlıktan utandı, o zaman kervan söze karıştı:

— Narik nankör değildir, o akıllı kişidir, sen «bütün ili gez, kendine münasip kız ara, kimi ister isen sana alıp veririm» dedin; Narik bakalım arayacak mı, aradığını bulacak mı; Narik kızı arasın, aradığını bulsun, bulduğunu ona ver, sonra onu görürsün.

Narik İdili (Volga nehri) gezdi, Yayığı gezdi, hiç bir kız bulamadı. Bir gün bir köye geldi, kül obasına (yığınına) çıktı, oturup biraz dinlendi. Baktı bir kadın geldi, obaya kül attı, ateşe tezek koydu.

Narik bunu gördü; «kadın ateşi ezmedi, ayakların kızdırmadı, bunda haya tekmil imiş, kızı olsa alayık» diye düşündü. Narik onda konuk oldu, o gün kızını gördü: «Yurtta olsa iki, iki olmaz bir imiş» dedi. Saraya geldi, gördüklerini hana söyledi.

— «İdil boyunda Menli Aru Sulu adında bir kız var, onu beğendim didi».

Toy düğün yaptılar, ak nikâh kıydılar, Menli Aru Suluyu, Narike verdiler. Beyler, ağalar geldiler, hana bunu dediler:

— «Menli Aru Sulu sana lâyık» dediler. Han, Menli Aru Suluyu gördü, içine ateş düştü, onu almak istedi, Narike şöyle dedi:

—«Narik bana gel, şu fermanı al, Moskof kıralına git, cevabını al gel».

Narik fermanı aldı, hazırlığını gördü, karısı o vakit sordu:

— «Beni yalnız bırakıp nereye Narik gidersin».

— «Tanrı izin verirse, Moskofa gideceğim; hanın fermanın verip cevap getireceğim.

— «Sana bir şey söyleyim, amma bana darılma; bu

hanın fikri bozuk, sen gidersin, ben yalnız kalırım, o vakit, bana gelecek».

— «Han öyle şey yapmaz, benim evimi yıkmaz, sen onu seversin, ondan böyle söylersin».

— «Gitme bu gece kal», «yahut yoldan dön» dedi «doğruluğum anlarsın».

— «Er sözünde gerek, yolcu yolunda gerek, hatun sözüne uymazım, gider yoldan dönmezim.»

Narik böyle söyledi, amma dönmek istedi; atına bindi gitti, kalbine bir kurt girdi. Gece oldu han geldi. Menli Aru Suluya, Kapıyı açtırdı, girdi onun yanına. «Aydan güzel bir kadın, günden güzel bir kadın» diye düşündü Canbek han.

Menli Aru, hürmet etti, baş ucunda oturttu; handan izin alarak şu masalı söyledi.

— «İdil boyunda babam çok zengin bir kişi idi, sürü sürü yılkısı çayırlarda gezerdi; bu yılkının içinde ker bir kısrak var idi, bu ker kısrağın ciren bir yavrusu var idi. Ciren tay dört olsa iki idi, olmasa bir idi. İşte o kadar güzeldi. Bir gün bu tay sürüden ayrıldı, bir yerde uyuya kaldı; aç bir kurt geldi, tayın ayağını ısırdı; oraya bir köpek geldi, kurt korkup kaçtı, tay ölümden kurtuldu, amma ayağı sakat kaldı. Yine bir gün idi, çölden bir arslan geldi, tayı yemek istedi; tayın ayağında kurt dişlerinin yerini gördü: «Ben bir arslanım, kurdun ağzından kurtulan bir hayvanı yemem dedi.»

Ganbek han, yerinden kalktı:

«Dilin şişsin Menli Aru, sen genç bir kadınsın böyle cevap vermesini kimden öğrendin» dedi. Narik dışarda bekledi, hep bunları dinledi; içi yaman sıkıldı; han çıkarken kapıdan üzerine yürüdü, bir kılıç urarak hanın başını yere düşürdü.[1]

[1] Kırım ve Nogay rivayetlerinde Narik, İdilden Kırıma geliyor. Şimalî Kafkasya Türkmen rivayetinde Narik Kabardadan Kırıma geliyor. Türkmen rivayetinde Narik Ganbek hanı değil, bir derebeyini öldürüyor ki bu rivayetin hakikat ile belki bir ilişiği vardır.

Narik bu işi yaptı; daha orada kalamadı, Menli Aruyu aldı, Kırım yolunu tuttu, Köküşlü Kök Damada cemaat olup oturdu.

Bir gün dedi Menli Aru :

— «Bu gece bir düş gördüm; iki ayağımın arasından bir ateş çıktı, bir ucu gökte, bir ucu yerde idi, çok uğraştılar, ateşi söndüremediler, gökte bir kara bulut peyda oldu, şiddetli yağmur yağdı, yağmur ateşi söndürdü. Kendi düşümü kendim tabir edeyim: Ben bir erkek evlât doğuracağım, gayet batır olacak, hiç bir şey ona kâr etmiyecek, onun eceli sudan olacak.»

Ayı günü geldikte Menli Aru bir erkek evlât doğurdu, kapısından çorasını azad etti, oğlunun adını Çora koydu. Sekiz on yıl geçti, Çora çok batır oldu, kimse onun arkasını yere getiremedi. Bir gün bir derviş geldi, « sana konukum» dedi, Narik, «hoş geldin» dedi, ona yer gösterdi. Derviş Çoraya onar dua etti, bir tasma aldı, bir tayın boynuna bağladı:

— Bunun adı Tasmalı Ker olsun, sen yiğit olunca o da at olur, dedi.

Bir gün Köküşlü Kök Damaya yasak toplamak için, hanın aktacısı Ali bey geldi. Çora «hoş geldin» dedi. Ali bey baktı bir çocuk; «herkes bundan korkuyor, bu çocuk benden niçin korkmadı» diye düşündü. Çora Ali beyi evine getirdi, Kunan koyunlar kesti, rakı ballar koydu, Ali bey yiyip içti. Ali bey Çoraya dedi :

— « Kefe ilini gezdim, yasak vergi topladım, Köküşlü Kök Damadan yasak almam. Kunan koyunlar kestin, rakı ballar koydun, yasağı sana bahşış olsun». Ali bey böyle söyledi, yasak almadan gitti. Han bunu işitti, Ali beyi çağırdı :

— « Köküşlü Kök Damadan yasak niçin almadın» dedi.

Ali bey cevap verdi:

— «Orada bir çocuk var, ona bağışladım.»

- «Demek ondan çok korktun?»

— «Hiçte korkmadım, amma o çok mert bir çocuk».

— «O çocuğu ben de göreyim», dedi, han.

Ali bey Köküşlü Kök Dama gitti; Çora Batırı buldu:

— «Seni han görmek ister, han sarayına git» dedi.

Çora Tasmalı Ker ata bindi, han sarayına gitti, hanın görünüşüne vardı, yedi yerden temenna etti, sekizincide hanın elini öptü.

Han Çora Batırın bir başına baktı, bir ayağına baktı :

— «Sen küçük bir balasın, batır değilsin, Aktaçı Ali bey batırdır, bıyığını ensesine bağlar; yetmiş bin askerin yürüyüşünden belli olur. Ali bey bin kişiye bedeldir, sen kaç kişiye bedelsin» diye sordu.

— « Ben kendim gibi bir kişiye » dedi Çora Batır.

Çora atına atlandı, Köküşlü Kök Damanın yolunu tuttu. Han arkasından baktı, Çora Batırın atını gördü; kırk atlı çağırdı, Çora Batırın arkasından yolladı :

: «Atını bana gatiriniz, dedi. Kırk atlı Çora Batırın önüne çıkkı Çora Batır atından indi, kulanlarını sık tarttı, tekrar ata çıktı, bindi, ata bir mahmuz vurdu, Bismillah ya Allah dedi, kırk yiğiti atlarından yıktı, ellerini bağladı, donlarını çıkardı, han huzuruna getirdi:

— « Bu köpekleri iyi zaptet, yolculara saldırmasınlar» dedi, Tasmalı Ker ata bindi, köyün yolunu tuttu Han, Ali beyi çağırdı :

— «Aferin senin bulduğun dosta» dedi, «bana bir ayıplık etti, yedi defa deniz geçsem yine yüzümün karası gitmez. Yanına çok asker al, Köküşlü Kök Damaya git, ona çok hakaret et, Tasmalı Ker atı alıp bana getir» dedi. Ali bey yanına kırk yiğit aldı, Köküşlü Kök Damaya vardı; Çora evde yoktu. Ali bey babası ihtiyar Narike çok hakaret etti, Tasmalı Ker ata bindi, kırk yiğitle geri döndü.

Narik oğlunu aradı, onu bal evinde buldu, başına gelenleri ağlıyarak söyledi.

Ne boldu atay ne boldu?
Çora babasına ayttı diy,
Uyümüzge yaman keldi mi?
Düşmanlar bizge küldü mü?
Narık çılap ayttı diy
Tomağaydin ayıp Çoram,
Toup atka minmegeydin Çoram;
Çoram Çora bolgaştan
Çonkayıp atka mingeçten
Koyundan soydurgan idim
Attan ulav midirgem yok idim
Uyüme yaman kondurğan yok idim;
Sen ketken arasında keldi
Aktaçının Ali biy
Caurunda menli biy,
Kara halka zalım biy,
Törelerge mâlüm biy,
Ak koçkar day tüklü biy,
Alım alıp çıktı diy
Köküşlü Köy Tamağa
At yandırıp keldi diy.
Erte tügül geç tügül,
Er konar vakit hiç tügül,
Akşamnın sonunda
Tatlı uykunun aldında
Uyümüzge yaman duar saldı
Suretip otnu saldırdı
Balaban koylar soydurdu
Rakı ballar koydurdu,
Erten erte tuzdu diy
Kılıçını aldı diy,
Narik [illegible]artika mağa keldi diy
[illegible]karıp uyden aldı diy
gözüne tarttı diy
[illegible]dan kan tögülüp kaldı diy
[illegible]ru Sulu anannı
[illegible]uyden aldı diy
[illegible] sarı sular indi indirdi
[illegible] ketmes sözler saldı diy
[illegible]akta bir yatkan
[illegible] emçek emgen
[illegible]besik saldırgan

Parmağı yezday m
Külümsirep söyleng
Yurt balası Kanıkay
Yaman kollar kattı
Ali biy menden ula
Yel yetmesni berdi
Alaboz yorga berdi
Bolgan yılkı içinde
Sekiz semiz at sayl
Denizden çalılar o
Can tavunda kişneg
Azavğa başını kar
Tostuğan bilen su
Yıltığan börü kulak
Saktiyanday kabak
Sarımsıktay azulu
Oturaşday tuyaklı
Oynay baskan aya
Kuyruğu yanına k
Yugurgeni şeytan
Tzpıngisi term altı
Uzengi bavu som
Salt egeri sırma a
Tasmalı ker hayva
Aktaçının Ali biy
Tartıp ulav mindi
Çora kaytıp üyge
Bal ayağından içn
Başına gelgen hor
Bir dostuna aytma
Yel yetmesni ul
Başından yetip çı
Arkasından sıpadı
Saurusundan kalk
Közlerinden öptü
Yel yetmesge ege
Calturatıp sal
Yel Yetmesg

Yel yetmesım bayvanım
Aktaçının Ali biynin artından
Mende kuvalap ketgende
Ali biyge yetgende
Ali biy mağa okun atkanda
Tepinginin üstünden
Som yüreknin altından
Yer baurlap yugure ketsen
Ayağına sağlauk kelse
Karal etme yürüğüm
Men insanman sen hayvansın
Kannı kanğa katmadan üc almam.
Duşmannı kuvalap ketti diy
Ali baynın katında
Kar Obanın üstünde
Kök çatırnın içinde
Talma Tüşnün aldında
Tatlı yuku vaktinde
O yerde kuvalap yetti diy
Çora yetip aytı diy:
Uyalsana uyalsana Ali biy
Kün yerinden tovdu diy
Ta yerinden attı diy
Er oynar vakit boldu diy
Ak taçının Ali biy
Bu sözlerni işitti
Geri dur Batır didi
Men atsam ölürsün
Kelgenine peşman bolursun
) zamanda er Çora
Cuvap berip aytı diy
atsana atsana Ali biy
tüşını göreyim
en ne kalıpda kişisin
ende görüp bileyim.
i biy çapalandı çalmandı
salandı kusandı
day temir

—

Kök çatırnı açtı di
Narik u'lu er çora
Oynak yaman kor
Atınnı musem baz
Rakı balın baznar
Kunan koyun bazı
Tasmalı Ker atın
Atına atlar katayı
Rakı balın içkenm
A'ketip yerine koy
Kunan kayun soyğ
Koyuna koylar ka
Çora oğa aytı diy
Atıma atlar berirs
Koyuma koylar ka
Balıma ballar koy
Kartayganda kart
Başka gözge nrğa
Anı kalay ödersin
Anda Ali biy aytı
At endi Çoram at
Aytar sözüm yok
Tartıp okun at en
O zamanda er Çor
Aktaçının Ali biy
Yoktan evvel bolğ
Yaşın menden büy
Tartıp okun atçı
Aktaçının Ali bi
Artına geri gitti
Ok menziline ba
Kayranıp okun
Narik u'lu er Ç
Atının tizginind
Eger kaşınır
Tok tinnin i
Köp maşıkn
Kıyıp alıp k
Çorağa zara
Çora endi k
End

Ok menziline bardı diy
Süretip yayın kötürdü
Izgırtıp okun saldırdı
On yagına çekti diy
Ali biyge ayttı diy;
Aktaçının Ali biy
Atınnı atsam yazıktır
Kırk yigitge azıktır
Dokozunu atsam Ali biy
Er adına namustur
Gene özüne atayım.
Kayranıp tarttı okunu
Aktaçının Ali biynın
Egerinin kaşından
Yüreginin başından
Oku çıkıp ketti diy
Alçası at üstünde kaldı diy
Kövdesi yere tüştü diy
Katında yurgen kırk yaman
Çıl boguday tozdu diy.
Çora atın alıp kayttı diy
Köy çetine geldi diy
Savğa balam savğa dep
Babası Narik kart
Yügürüp aldına çıktı diy.
Sav bol babam sav bol diy
Ali biyni öltürdüm
Ali biyının başına
Kelmez horluk getirdim
Kara öltürgen turalmay
Töre öltürgen tozalmay
Yigit mında kalalmay
Yedi hanlık Kazanga
Kazak çıkıp keteyim.
Narik kart ayttı diy:
Ketsen u'lum ket u'lum
Yolun bolsun nur u'lum.
Menli-Sulu anası
Uyden çıgıp keldi diy:
Ketmeçi balam ketmeçi
Bu terslikni etmeçi
Kartayganda atannın

Belini yaman bükmeçi.
Garip anan kökregini sökmeçi
Kanikay Aru kardaşının
Göz yaşını tökmeçi.
Çora ayttı anağa
Al endi anam al endi,
Savluk bilen kal endi,
On ay meni köterdin
On ay meni emizdin,
Alkalı beşik yasattın
Tan yukusun dört böldün
Bavuruna singenmen ay anem
Tartıp emçek emgenmen,
Bu günümü görsene.
O zamanda anasını ayttı:
Kelçi balam seni süyeyim
Emgenin helal eteyim;
Menide balam ala ket
At yanına sala ket
Atına avurluk etsem
Mayğa olğan kurmaşnı
Kurmanına koya ket
Yolda oturup yegeysin
Yoldaşına bergeysin
Manu bergen anayım
Artımdan ol aylaylâp
Cılap kaldı degeysin.
Kanikay Aru kardaşı
Yügürüp uyden çıktı diy
Al cavluknu yapındı
Akasının moynuna sarıldı:
Ketmeçi akam ketmeçi
Akam sende ketersen
Atay bilen anaynı
Kimge amanet etresin
Tasmalı Ker ataga mingensin
Kuyruğunu yalınınnı
Yipek bilen Tüygensin
Akam kayda barasın
Okunu yayını takkansın
Ok batmağan kübeni

On yagına salğansın
Akam kayda barasın?
Bolat kılıç baylanıp
Kara baş süngü köterip
Akam kayda barasın?
Okalı çekmen kiyip alıp
On koluna kuş alıp
Akam kayda barasın?
Çora Batır aytti diy:
Tasmalı Ker atga mingenmin
Kuyruğunu yalınını
Yipek bilen tüygenmin
Toz konmasın dep etkenmen
Okum yayım takkanmın
Ok batmağan kübemi
Ters büklep on yagıma salganman
Duşmanlar görüp taysın tep.
Bolat kılıç baylasam
Kara baş süngü kötersem
Yedi hanlık Kazanga
Kazak çıkıp baraman.
Men Kazanğa barğanda
Kazannı kazak almasa
Taktasın otka yakmasa
Taşı suğa atmasa
Men kazanğa barğaça
Kan yavmasın kar yavsun
Men kazanğa barğan son
Kar yavmasın kan yavsun.
Men Kazanğa barğaça
Han bolmağa barmaymın
Biy bolmağa barmaymın
Han etseler hiç bolmam
Biy etseler hiç turmam.
Men Krzanğa barmaycık
Kazannı kazak almasa
Altmışka kelgen kartlarnı
aldına salmasa
gibi yılay yürmese
görmegen arular
yit bermese
bolmasın.

Yılama kardaş
Sen yılasan Ka
Men kalay kete
Yılama kardaş
Men oynap gü
Men Kazanğa
Ölsem şehid ke
Men sizge ahre
Köp faydalar e
O zamanda ka
Ala ket meni
At yanına sala
Atına avurluk
Azizler bekleg
Canın için kurl
O zamanda er
Yolnun çetine
Kırk yigitnin c
Azmı ketti köp
Altı ay bir yıl
Bir meyhaneg
Anda atlan tu
Yikitler onda
Er Çorağa bal
Çora ularğa b
Anda kelip ay
İçken er esiri
Otlağan at se
Olar bir ayak
İki ayak içti b
Çora aytti ola
İçkeniniz üc h
İçk
En

Esirik bolup yıkıldı
Sorayalmadı Çoradan
İkincisi çıktı diy
Yığılıp yerğ tuştü diy
O da sorap bolmadı.
O zamanda kız çıktı,
Sorayım bileyim dep çıktı
Okalı çekmen ok alğan
On koluna kuş alğan
Mırzam kayda barasın.
Çora turup ayttı diy:
Men töre tögül karaman
İkev tögül daraman
Köyümnın adın sorasan
Köküşlü köy Tama
Ondan kelip baraman
Atamnın adın sorasan
Nariknin u'lu Çoraman
Barır yerim sorasan
Yedi hanlı Kazanğa
Kazak çıkıp baraman.

Çora Batır atına bindi, Kazan yolunu tuttu. Kazana üç günlük yol kaldıkta havada bir sürü akku gördü. Çora Batır bir ok attı, bir akku urdu, akku yere düşmedi, gidip Kazan şehrinin orüşuna düştü.

Kazan hanının otuz iki batırı var idi; en büyüğü Kolunçak batır idi. Bir gün bu batırlar Kazan toğayına nişan atmaya çıktılar; okla vurulmuş bir akku gördüler. Batırlar oku aldılar, kendi oklarile mukayese ettiler, hiç birinin okuna denk gelmedi, hepsinden artık geldi. Hiç bir batır yayın koyup atamadı. Bu ok kimin acaba dediler? Kolunçak batır dedi: Kırımda Köküşlü Tamada Narik oğlu Çora Batır Kırımdan kazak çıktı, bu ok onun okudur diye sakladı. Çora Batır bir gün Kazana çıkageldi. Kolunçak batırın konuğu oldu. Üç beş gün Kolunçak batırın konağında istirahat etti. Bir gün Çiğali hanın kızı Sarı

hanım batırlara emir etti: «Meydana geliniz, nişan atınız» dedi. Çora Batır da batırlarla beraber geldi; amma okunu yayını getirmedi. Sarı hanım nişan dikti, batırlar ok ile nişanı gözlediler, vuran da oldu, vurmayan da oldu. Sarı hanım Çorayı gördü «bu kimdir diye sordu; Kolunçak batır «konuktur» dedi. Çora Batır, batırlardan ok yay aldı, nişan gözledi, yayı kırıldı, oku atamadı. Kolunçak batır sordu, «sende batırlardan mısın, benim okumu yayımı kır göreyim» dedi, okunu yayını Çora Batıra verdi. Çora Batır, Kolunçak batırın okunu aldı, nişan gözledi, yayı kırdı. «Sen ne acayip adamsın» dedi Kolunçak batır, «sen yay tutmasını bilmeyorsun, niçin nişan atıyorsun? O vakit Çora Batır dedi: Benim atımın yanında okum yayım vardır, emir ediniz getirsinler. Kolunçak batır emir etti, batırlardan birisi gitti, alıp gelemedi. «Bir adam getiremez dedi. Çora Batır «iki adam gitirsin». Kolunçak batır bir adam daha gönderdi, Çora Batırın okunu yayını getirdiler. Çora Batır okunu yayını aldı, nişanı gözledi, attı, oku nişanı vurdu. «Aferin Batır» dedi Sarı hanım, «senin adın ne» Çora Batır cevap verdi: «Kırımda Köküşlü Tamada Narik oğlu Çorayım» dedi. Her kes konağa döndü. Sarı hanım batırların hepsine münasip hediyeler gönderdi, kimine at, kimine kılıç, kimine kaftan, yalnız Çora Batıra boş bir para kisesi gönderdi. Çora Batırın canı sıkıldı, kiseyi at gübrelerine attı. Birgün Moskoflar Kazana doğru geldiler. Kazanı almak istediler. Çifalı han emir etti, otuz iki batır Moskofların karşısına çıktılar. Yedi gün yedi gece uruştular, hiç bir çare bulamadılar. Moskofları geri çeviremediler. Çifalı han sordu: «Nasıl oldu da bu batırlar Moskofları geri çeviremediler, bunların içinde Çora batır var mıdır?» «hayır» dediler, «Çora batır konakda, bir gün olsun Moskofların karşısına çıkmadı. Kazan ihtiyarları Çora Batırın konağına geldiler, Çora Batıra rica ettiler. Çora Batır hiç bir şey söylemedi; oturduğu evden dışarı

Çifalı han hanişlerini alarak geldi. Çora batıra
Çora Batır yine bir şey demedi; kapudan dışarı
ı hanım kendisi gibi hanım kızlarını alarak geldi,
çok rica ettiler, «Kazan memleketi, ili ayali,
ayak altında kaldı, sen evden çıkmayorsun»
ınım ağladı. Ozaman Çora Batır dedi: «Senin
rın var, her birine hediyeler verdin; kimine at,
, kimine kılıç verdin; onlar yine Moskofları
iyorlar. Sen bana boş para kisesi verdin. Ben
çıkarım». O vakit Sarı hanım sordu: «Çora
nerede?» «Ben onu at gübreleri içine at-
ım kırk kız ile aradılar gübreler içinden ke-
tirdiler. Sarı hanım keseyi açtı, içinden se-
müş gök çubuk kılıç çıktı. Çora Batır, kılıçı
ş şen oldu:

A, kelçi menim atımnı
Ayılnı kere mineyim
A, kelçi kök çubuk kılıçnı
Aç belime ileyim
Şu görüngen Moskovnu
Börü tiygen koydayın
Bölük bölük eteyim

Batır, atına bindi. Moskofun önüne çıktı.
n bir Batırı vardı. Otuz iki Batır ona bir
lardı. Çora Batır başda onu esir etti.
götürdü. Moskof Batırı Çora Batırdan çok
patlayıp öldü.
redi gün yedi gece muharebe yaptı. Mos-
i. Moskof generalı bir daha Kazana gelmi-
kılıç takmıyacağına andedip sulh yapıp

i Çora Batırı öldüremeyince umum Mos-
toplandılar, Çora Batırın eceli nedendir
baktılar. « Bir Rus kızı Çora Batırdan

hamile kalacak, ondan doğan çocuk Çora Batırı öldürece
dediler. Güzel bir Rus kızı buldular, iyi elbiseler giydir
ler, güzel ata bindirdiler, Çora Batırdan hamile kalı
memleketine dönmesini tenbih edip gönderdiler. Çora Ba
kızı beğendi, yanına alakoydu, bir müddet onunla yaşa
Bir gün kız hamile oldu, kaçıp kendi halkı içine gi
bir erkek evlât doğurdu.

Çora Batır beş on yıl Kazanda kaldı, Çifalı ha
baş Batırı oldu. Bir gün Moskof askeri yine geldi. Ka
şehri üzerine yürüdü. Çora Batır karşı çıktı, çok Mos
askeri kırdı, amma bir Moskof Batırını hiç yenemedi
Batır Rus kızından doğmuş Çora Batırın oğlu idi. Ç
Batırın bu Rus Batırını öldüremeyip gezdiğini gör
hanım Çora Batıra dedi ki: « Ey Batır, susamışsın
bir su içip git». Çora Batır, bu sözden çok mahcu
kahırlandı ve şu cevabı verdi:

Çigalı hannın curtu için
Sarı hanımnın gönlü için
Tasmalı ker atım arıtmay
Kök Çubuğun kara kanğa cıbıtmay
Bu yavurnun kök gözlü lalasın
A, getip idilge kulatmay
Bu yavurnun manastırın cıkdırmay
Ak mescitler saldırmay
Allah lap ezan aydırmay
Muradıma cetmey menkaytmam.

Dedi, şiddetle Moskof askerine saldırdı, çok
kırdı amma o çocuğu öldüremedi. Çok koşmal
ayakları kızdı, Çora onu durduramadı at göl
Çora Batır şu beyti söyliyerek suların içine göl

Kazan aldı katlav katlav kara
Kamışlap tuşup idim saydır d
Teren kayda, say kayda
Evvelki day kün kayda
Kazan adlı şar kayda.

Bundan sonra Moskof askeri Kaza